

Het doeltaal-voertaalprincipe

Een onderzoek naar de waarneming door de leerlingen

Susanne Pilgram

Directe aanleiding voor dit onderzoek is de observatie dat het spreken van de doeltaal meestal nauwelijks aan bod komt in de les Nederlands als Vreemde Taal. Volgens de theorie heeft het gebruik van het doeltaal-voertaalprincipe op verschillende domeinen positieve effecten voor de taalverwerving van de leerling. Tot deze domeinen behoren bijvoorbeeld de luistervaardigheid, de gespreksvaardigheid en de motivatie om de vreemde taal te leren. (Haamberg, Hofman, Maaswinkel & Rödiger 2008, 6) Hier is het interessant om na te gaan of deze aspecten ook door de leerlingen zelf kunnen worden bevestigd. Daarom was de vraag die in het onderzoek centraal stond: Welke positieve effecten ondervinden leerlingen van het doeltaal-voertaalprincipe?

Hiervoor is een enquête gehouden op een Gesamtschule in Rheine. De enquête is afgenomen bij zowel 26 leerlingen uit klas 6, die dit schooljaar pas met Nederlands zijn begonnen, als bij 15 leerlingen uit de Einführungsphase (EF), die eveneens dit schooljaar pas met het leren van het Nederlands zijn begonnen. Om het onderzoek uit te voeren werd een schriftelijke vragenlijst met gesloten vragen gebruikt. De vragen kunnen over het algemeen in drie grote categorieën ondergebracht worden: de gewaarwording van het 'doeltaal-voertaalprincipe', de mate van begrip bij het gebruik van de vreemde taal Nederlands, de ervaringen met betrekking tot het doeltaal-voertaalprincipe.

Het is duidelijk geworden dat de leerlingen zowel in klas 6 als in de EF over het algemeen een hoge mate van begrip bij het gebruik van de vreemde taal Nederlands aangeven. Tegelijkertijd tonen de resultaten aan dat de leerlingen het tijdens grammatica-uitleg en het verklaren van onbekende woorden moeilijk vinden om hun leerkracht te begrijpen. Daarom lijkt het hier heel belangrijk te zijn om bijzonder goed naar de reactie van de leerlingen te kijken om niet te hoge eisen te stellen. Bij een vergelijking tussen klas 6 en de EF is gebleken dat de jongere leerlingen bij de onderdelen 'waarschuwingen en complimenten' en 'opening/afsluiting van de les' vaker aangeven dat ze hun leerkracht niet kunnen begrijpen. Daarom is het aanbevelingswaardig om vooral bij jongere leerders de daarbij horende woordenschat bewust te introduceren.

Met betrekking tot de vraag welke positieve aspecten de leerlingen waarnemen wanneer hun leerkracht Nederlands spreekt, kan worden geconstateerd dat de in de literatuur aangegeven aspecten door de leerlingen over het algemeen worden bevestigd (bijv. verbetering van luistervaardigheid, verbetering van uitspraak, leren van nieuwe woorden). (Haamberg, Hofman, Maaswinkel

& Rödiger 2008, 6) Een uitzondering daarbij is de aanname uit de theorie dat leerlingen door het doeltaal-voertaalprincipe typische uitdrukkingen leren kennen, wat door ongeveer de helft van de ondervraagde personen niet kan worden bevestigd. Voor de eigen lespraktijk kan daarom worden aangenomen dat het zinvol is om de leerlingen ook op dergelijke aspecten te wijzen, zodat ze ook een bewustzijn ontwikkelen over hoe ze typische uitdrukkingen kunnen leren kennen.

De in de literatuur aangegeven effecten van het doeltaal-voertaalprincipe op de motivatie, het geluidsniveau, de aandacht en het respect voor de leerkracht kunnen door de ondervraagde leerders vooral voor de motivatie bevestigd worden. (Haamberg, Hofman, Maaswinkel & Rödiger 2008, 6) Daarentegen wordt het effect op het geluidsniveau, de aandacht en het respect voor de leerkracht door de meerderheid van de leerlingen van de EF niet bevestigd zodat hier in versterkte mate aanvullende methodes nodig zijn om bijvoorbeeld de aandacht te trekken of het geluidsniveau te minimaliseren.

Het laatste gedeelte van de vragenlijst had te maken met de effecten die de leerlingen kunnen waarnemen wanneer ze zelf Nederlands spreken. De in de literatuur vermelde aspecten dat het spreken door de leerlingen zelfs de spreekangst vermindert en helpt om het pas geleerde beter te onthouden, zijn voor de ondervraagden van zowel klas 6 als van de EF echter niet van belang. (Staatsen 2011, 130) Dat betekent voor de lespraktijk enerzijds dat het belangrijk is dat de leerlingen begrijpen dat de vreemde taal zelf spreken een methode kan zijn om deze beter te onthouden. Bovendien is hier duidelijk geworden dat er een verschil bestaat tussen de aspecten waarvoor de leerlingen uit de EF het spreken van de doeltaal belangrijk vinden en deze die door de jongere leerlingen worden genoemd. Voor de leerlingen in de EF is het belangrijk om feedback te krijgen, problemen te herkennen en zelfvertrouwen in de eigen taalvaardigheid te krijgen. Tijdens de les Nederlands die door oudere leerlingen wordt gevolgd, lijkt het daarom heel belangrijk om regelmatig feedback te geven. Door de gegevens van de leerlingen uit klas 6 wordt duidelijk dat hier de meerderheid dit bewustzijn nog niet heeft ontwikkeld.

Om generaliseerbare uitspraken te doen moet de steekproef duidelijk worden uitgebreid, zodat de anonimiteit kan worden bewaard en de statistische schommelingen kleiner worden. Bovendien is het ook belangrijk om verschillende cursussen van verschillende leerkrachten te onderzoeken zodat de variëteit ten opzichte van de ervaringen met het doeltaal-voertaalprincipe kan worden vergroot.

Literatuur

Haamberg, Hofman, Maaswinkel & Rödiger 2008 – Raymond Haamberg, Karin Hofman, Ellen Maaswinkel & Agnes Rödiger, Doeltaal = voertaal: Een handreiking voor mvtdocenten, in: *Levende Talen Magazine* 95 (2008) 1, 5–8.

Staatsen 2011 – Francis Staatsen, *Moderne vreemde talen in de onderbouw*.
Bussum 2011.